

З досвіду роботи *Л.В.Бондаренко*,
вчителя української мови та літератури
Славутицького ліцею

Тема. “Ми приходимо в світ для любові...”
(речення з різними видами зв’язку – складні синтаксичні
конструкції. Загальне ознайомлення)

Мета: дати поняття про складні речення з різними видами зв’язку:
сполучниковим (сурядним і підрядним) та безсполучниковим; вчити
знаходити складні синтаксичні конструкції в тексті, аналізувати
зв’язки між частинами; розвивати комунікативні навички учнів,
уміння самостійно мислити, аргументовано доводити свою думку,
оперувати лінгвістичними поняттями і категоріями; формувати
уявлення про любов як найбільшу цінність людського життя.

Тип уроку. Вивчення нового матеріалу
(урок словесності з елементами дослідження)

Обладнання:

- картки для роботи в групах,
- репродукції картин,
- музичний супровід.

Епіграф: Любов, як сонце, світу відкриває
Безмежну велич людської краси;
І тому світ завжди благословляє
І сонце, що встає, і серце, що кохає.

Василь Симоненко

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Вивчення нового матеріалу

1. Вступне слово вчителя

Білий сніг у благодатній тиші падає на білий світ. Дивлюся на небо крізь мереживо діамантових сліз і думаю, чи не від його пронизливої чистоти здається, що до весни рукою подати. І так хочеться чекати дива...

Але вітер-пустун нагадує мені, що зима ще не закінчилася. Йому жаль мене, йому хотілося б зробити щось приємне, і він засипає мене сніжинками. Я ловлю устами поцілунки сніжинок, які падають із бездонної блакиті.

Хто сказав, що закохуються лише навесні?..

2. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні ми з вами поговоримо про любов. Чому про любов? Бо наближається свято всіх закоханих – День святого Валентина, але ми говоритимемо не лише про кохання між юнаком і дівчиною, а й про любов до рідних і близьких людей, до рідного слова, до рідної землі.

Отже, тема уроку – “Ми приходимо в світ для любові...” Наше завдання – ознайомитись з новим типом складних речень, вміти знаходити їх у тексті і дослідити, якими вони можуть бути.

(учні записують у зошити тему, епіграф)

3. Актуалізація опорних знань – повторення вивченого про складне речення

Перш ніж розглянути нову тему, давайте пригадаємо, які бувають речення за будовою.

- Чим вони відрізняються?
- Які бувають складні речення? Від чого це залежить?

Перед вами лежать роздруковані тексти. Давайте їх проаналізуємо з точки зору будови речень.

Текст

14 лютого у всьому світі святкують День святого Валентина. У цей день навіть повітря наповнюється коханням. Амури поспішають з'єднати пари, допомагають зустрітись половинкам, які загубились у просторі.

Стародавня легенда розповідає, що ще в III столітті священик Валентин, порушивши імператорський наказ, таємно з'єднав шлюбними узами двох закоханих. За це імператор наказав кинути молодого єпископа до в'язниці. Саме тут Валентин закохався у сліпу дочку наглядача, і в день страти священика, 14 лютого, дівчина отримує листівку з однією короткою фразою: “Від Валентина”.

Словникова робота

- o Хто такі амури?
- o Як ви розумієте вислів “з'єднав шлюбними узами”?
- o Хто такий єпископ?

Орфографічна хвилинка

- o Зверніть увагу, як пишеться слово “священик”.

- Отже, який висновок ви можете зробити щодо будови речень у тексті?
- Яких речень ви не помітили у запропонованому тексті?

4. Пояснення вчителя (евристична бесіда)

Повернімося до слів В.Симоненка, які винесені в епіграф уроку. Давайте спробуємо з'ясувати, яке це речення за будовою.

- Скільки в ньому граматичних основ?
- Який зв'язок між частинами?

[]; і [... (що...), ... (що...)]

Оце і є складна синтаксична конструкція або речення з різними видами зв'язку.

- Давайте подумаємо, скільки повинно бути частин у реченні, щоб це була складна синтаксична конструкція?

III. Закріплення вивченого матеріалу

Робота в малих групах (4 групи)

Завдання 1:

- виразно прочитати поезію;
- знайти в тексті речення з різними видами зв'язку;
- проаналізувати зв'язки між частинами;
- на дошці знайти схему, яка відповідає реченню.

Поезії для аналізу

Ранесенько. Акації ще спали,
росою ще не сплакались кущі,
ми йшли удвох, і вишні осипали
рожевий цвіт на трави і хвощі.

Стояла тиша. Плесо придніпрове
торкала чайка, вигнуте крило.
А сонце, сонце, сонце – пурпурове! –
такого ще ніколи не було.

А ми ішли. Нас вишні осипали.
Ще довго пам'ять буде там ходити.
Ранесенько, акації ще спали...
Мовчали ми, щоб їх не розбудить.

Ліна Костенко

Ти смутна – і я сумую,
ти весела – я сміюсь,
і співаю, і жартую,
і нічого не боюсь.

Ти – як сонце! Сонце гляне,
 кине усміхи землі –
і розвіялись тумани,
зникли зморшки на чолі.

Олександр Олесь

Цілую усмішку твою,
як сон траву, як вітер листя.
Ідеш... Розгублено стою...
Усі шляхи мої зійшлися,
усі дороги мої тут,
усі стежки мої біліють,
а ти все йдеш, тебе десь ждуть.
Я зупинити не посмію.

Ні, не посмію зупинить.
Я лиш поплачу, посумую.
Я не ловлю щасливу мить,
я тільки усмішку цілую.

Ганна Чубач

Вона прийшла непрохана й неждана,
і я її зустріти не зумів,
вона до мене впливла з туману
моїх юнацьких несміливих снів.

Вона прийшла, завітчана і мила,
і руки лагідно до мене простягла,
і так чарівно кликала й манила,
такою ніжною і доброю була.

І я не чув, як жайвір в небі тане,
кого остерігає з висоти...
Прийшла любов непрохана й неждана –
ну як мені за нею не піти?

Василь Симоненко

Схеми на дошці

1. [], [], [], і [].
2. [] - і [], [] - [].
3. [], [], [], а [], [].
4. [], і [], [].

Завдання 2:

- визначити, з якого твору уривок, хто його автор;
- накреслити схему речення;
- визначити зв'язки між частинами.

Речення для аналізу

1. Ми вкупочці колись росли,
маленькими собі любились,
а матері на нас дивились
та говорили, що колись
одружимо їх.

[], а [], (що...) . – сурядний і підрядний зв'язок

2. Не так серце любить, щоб з ким поділитися,
не так воно хоче, як Бог нам дає...

[], (щоб...), [], (як...) . – безсполучниковий і підрядний зв'язок

3. Не питаєте, чорнобриві,
бо люде не знають;
кого Бог кара на світі,
то й вони карають.

[], (бо...); (кого...), [] . – безсполучниковий та підрядний зв'язок

4. ... Зомлів Марко,
й земля задрижала;
прокинувся... до матері –
а мати вже спала!

[], й []; [] - а [] . - безсполучниковий та сурядний зв'язок

Завдання 3:

- прочитати текст, визначити його основну думку;
- скласти з речень тексту складну синтаксичну конструкцію.

Тексти для творчого завдання

1. Де живуть наші батьки й матері, там живуть і вітри, які нас обдували в дитинстві. Оті перші вітри, що пестили нас на маминих руках. І ми, відкриті їм, захилялися від того надзвичайного потоку безмежжя, краси і неосяжності.

Живуть там, довкола маминої і батькової хати, вітри і птахи, і сонце, і земля твоя, і твій рід, і твої перші кроки (за О.Сизоненком).

2. Людина починається з любові. А любов виростає з дитинства. Виростає з лагідного дотику маминих рук і ласкавого слова, з тихої колискової і веселки в небі, з квітки і вишні або яблуні під вікном, бо в квітці і дереві так багато добра до людини (за Я.Гояном).

3. Мова – запорука існування народу. Володіння рідною мовою – не заслуга, а обов'язок кожної людини. Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері: її люблять не за якісь принади чи вигоди, а за те, що вона – мати (за І.Огієнком).

4. Людина може володіти кількома мовами, залежно від її здібностей, нахилів і прагнень. Але найкраще, найдосконаліше вона має володіти рідною мовою. Рідна мова – це невід’ємна частка Батьківщини, голос народу й чарівний інструмент, на звуки якого відгукуються найтонші й найніжніші струни людської душі (за Б.Антоненком-Давидовичем).

Завдання 4: скласти складну синтаксичну конструкцію за картиною.

IV. Домашнє завдання

- опрацювати матеріал підручника;
- виписати з художньої літератури 3-5 речень з різними видами зв’язку.

V. Підсумок уроку

- З яким типом речення ми сьогодні ознайомились?

Про любов Тарас Шевченко говорив, що то животворний вогонь у душі людини. Я бажаю вам, щоб цей вогник ніколи не згасав у ваших душах, щоб ви завжди були оточені любов’ю рідних та близьких людей і щоб завжди ваше кохання допомагало вам долати всі труднощі та перешкоди.